

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В статье рассматриваются основы использования метода проектов в практике работы образовательных учреждений. Описываются типологии, признаки, виды, этапы проектной деятельности, анализируются основные требования к использованию метода проектов в современных условиях.

In article bases of use of a method of projects in practice of work of educational establishments are considered. Attributes, kinds, stages of design activity are described typology. The basic requirements to use of a method of projects in modern conditions are analyzed.

Актуальність проблеми. Останнім часом використання методу проектів в освітянській діяльності привертає підвищений інтерес науковців та педагогів-практиків, оскільки він зорієнтований, насамперед, на самостійну й практично значущу діяльність тих, кого навчають (учнів, студентів) та дозволяє спрямувати процес навчання й розвитку у потрібному напрямку.

Постановка проблеми. У основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок студентів (учнів), умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного і творчого мислення, уміння побачити, сформулювати і вирішити проблему. У зв'язку із цим, метод проектів з успіхом використовується як у навчальній діяльності, так і в соціальній практиці та слугує засобом посилення діяльнісного компоненту в освіті й засобом соціалізації особистості. Разом з тим, деякі аспекти проектної діяльності, специфіка її використання у системі вищої освіти поки що залишаються не розробленими.

Метою статті є огляд сутності та змісту методу проектів, можливостей його використання у практиці професійної освіти.

Упровадження в педагогічну практику методу проектів пов'язують з роботами американського філософа-ідеаліста й педагога-прагматика Дж. Д'юї, які були розвинені його учнем В.Х. Кілпатриком. Навчання в школі ґрунтувалося на ідеї про те, що знання є побічним продуктом діяльності. Те, що вивчалось, повинне бути корисним, а значущість кожного елементу знань була вбудована в саму систему навчання. «Постійно вчитися від життя і формувати такі умови, які б вчили людину у процесі її життя, – це і є найкращий навчальний результат», – вважав Джон Д'юї [7, с. 45].

Отже, метод проектів припускає принципово іншу філософію побудови освітнього процесу через доцільну діяльність учня, узгоджуючись з його особистим інтересом і особистими цілями. У його основу покладена ідея про спрямованість навчально-пізнавальної діяльності школярів на результат, що отримується під час вирішення тієї або іншої практичної чи теоретично значущої проблеми. Зовнішній результат можна побачити, осмислити, застосувати в

реальній практичній діяльності. Внутрішній результат – досвід діяльності – стає безцінним надбанням учня, поєднуючи в собі знання й уміння, компетенції і цінності [5]. Ці тези є психологічним підґрунтям методу проектів, які й визначають його цінність у наш час.

Отже, недарма метод проектів виникає майже паралельно у ряді країн на початку ХХ ст. У Росії його прихильником був С. Шацький, який вбачав у цьому методі можливість «...намацати для кожного учня окремо більш доцільний для нього темп і спосіб роботи» [7, с.55]. Під керівництвом С. Шацького у 1905 р. була створена група педагогів-практиків, які намагалися активно використовувати проектні методи у практиці викладання. Метод проектів ліг в основу бригадно-лабораторного методу навчання, який широко використовувався у школах Росії у 20-х роках ХХ ст. [7].

Однак Постановою ЦК ВКП(б) від 05.09.1931 р. «Про початкову й середню школу» організація роботи з учнями за проектною методикою у Радянському Союзі була засуджена і з тих пір й донедавна у вітчизняній практиці більше не вживалося скільки-небудь серйозних спроб її відродити. Разом з тим у закордонних школах і вищих навчальних закладах вона активно й досить успішно розвивалася. У США, Великобританії, Бельгії, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Італії, Бразилії, Нідерландах і багатьох інших країнах ідеї гуманістичного підходу до освіти Дж.Д'юї, його метод проектів знайшли широке поширення й набули великої популярності.

Зрозуміло, що з часом, зважаючи на зміни, які сталися у суспільному, економічному та політичному житті країн світу, метод проектів модифікувався. Народившись із ідеї вільного виховання, сьогодні метод проектів став інтегрованим компонентом цілком розробленої і структурованої системи освіти [3]. Метод проектів у системі вітчизняної шкільної освіти відродився на початку 90-х років минулого сторіччя, що було пов'язано із упровадженням інформаційних технологій у процес навчання. Більшою мірою він застосовувався в процесі навчання учнів іноземній мові, що пов'язують з активною діяльністю англomовних країн, Корпусу Миру, волонтерським рухом, програмі Інтел тощо.

«Проект» у перекладі з латинського означає «самостійний пошук шляху», дослівно – «кинутий уперед». Проект можна розглядати як:

- *метод навчання*, оскільки його можна використати при вивченні будь-якого предмета й у позааудиторній роботі;
- *зміст навчання*, тому що найсучасніші галузі людської діяльності основані на проектуванні;
- *форму організації навчального процесу*, оскільки природа повноцінного проекту й аудиторного заняття принципово різні;
- *особливу філософію освіти*, адже становить філософію мети і діяльності, результатів і досягнень [5].

У науково-методичній літературі надаються різні трактування методу проектів. Метод проектів як *освітня технологія* – це дидактична категорія, яка означає систему прийомів і способів оволодіння певними практичними або теоретичними знаннями, тією або іншою діяльністю. Метод проектів – *комплексний навчальний метод*, що дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість учневі (студенту) виявити самостійність у плануванні, організації і контролі своєї діяльності [4].

Є.С. Полат визначає метод проектів як сукупність прийомів, операцій задля оволодіння певною галуззю практичного або теоретичного знання, тією чи іншою діяльністю. Це шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання, спосіб досягнення дидактичної мети через детальне розроблення проблеми (технологію), що повинна завершитися цілком реальним, відчутним *практичним результатом*, оформленим тим чи іншим способом [3].

Сутність проекту І.Сергеев визначає як «п'ять П»: Проблема – Проектування (планування) – Пошук інформації – Продукт – Презентація + «шосте П» проекту – його Портфоліо, тобто папка, у якій зібрані всі робочі матеріали проекту, у тому числі чернетки, денні плани, звіти тощо. Важливим правилом, *ознакою проекту* є те, що кожний етап роботи повинен мати свій конкретний продукт [5].

Будь-який проект, незалежно від типу, має практично однакову структуру, що може бути представлена у вигляді укрупненої циклограми проведення проекту. Етапами роботи над проектом є такі:

1. *Вихідний*. Тут відбувається розроблення основних ідей, констатація вивченості проблеми, аналіз даних, обґрунтування актуальності, формулювання гіпотези, визначення

масштабів роботи, засобів і методів досягнення мети, меж інтеграції з іншими предметами, передбачуваних складностей, строків.

2. *Етап розроблення*: вибір виконавців (одного або декількох), формування команди, розподілення обов'язків, планування роботи, розроблення змісту етапів, мотивація учасників, моделювання – створення умовного образу, схеми кінцевого результату, визначення форм і методів управління й контролю, коректування задумів з боку педагога (керівника).

3. *Етап реалізації проекту*: інтегрування й акумулювання всієї інформації з урахуванням теми, мети, гіпотези. Підготовка наочно-графічного матеріалу, розроблення аудіо-відео ряду проекту. Контроль і корекція проміжних результатів, співвіднесення їх з метою, керівництво, координація роботи учнів (студентів). Забезпечення гласності й відкритості ходу проекту (випуск бюлетенів, інформаційних листків, радіопередач, телерепортажів, відображення в інформаційних мережах тощо).

4. *Завершення проекту*. На цьому етапі проект подається до захисту в групі чи на конференції, представляється на виставці, конкурсі-захисті тощо. Учасники й керівники зіставляють первісні цілі та результати дослідження, обговорюють результати проекту, які пізнавальні, наукові, практичні й виховні якості були набуті. Проект оцінюється й підводяться остаточні підсумки, команда підлягає розформуванню.

Перший та другий етапи проектної діяльності часто називають *запуском проекту*.

Окремо варто сказати про необхідність організації зовнішньої оцінки проектів, оскільки тільки у такий спосіб можна відстежувати їхню ефективність, збої, необхідність своєчасної корекції. Характер цієї оцінки у великому ступені залежить як від типу проекту, так і від теми проекту (його змісту), умов проведення.

Є.С. Полат пропонує наступні *типологічні ознаки проекту* [3]:

1. *За домінуючою у проекті діяльністю* (дослідницька, пошукова, творча, рольова, прикладна (практично-зорієнтована), ознайомчо-орієнтувальна, суспільно-вартісна тощо); розрізняють дослідницький проект, ігровий, практико-орієнтований, творчий, навчальний, навчально-пізнавальний, виховний.

2. *За предметно-змістовною галуззю*: монопроект (у рамках однієї галузі знань); міжпредметний проект, інтегрований, поліпредметний, комплексний.

3. *За характером координації проекту*: безпосередній (твердий, гнучкий), прихований (неявний, що імітує учасника проекту, характерно для телекомунікаційних проектів), опосередкований.

4. *За характером контактів* – серед учасників одного навчального закладу, групи, потоку, паралелі, міста, регіону, країни, різних країн світу.

5. *За кількістю учасників проекту* – індивідуальний, груповий проект, кампанія, акція.

6. *За тривалістю проекту* – короткочасний, довготривалий, заняття-проект тощо.

В. Симоненко класифікує проекти за їхнім змістом у такий спосіб [2]:

- *інтелектуальні*, тобто такі, що вносять зміни у вже існуючі конструкції, способи, комп'ютерні програми, дизайн інтер'єра, будь-які вироби, технологічні схеми; при цьому особливі надії під час роботи над проектом пов'язуються із притаманним молоді несподіваного й нестандартного погляду на існуючі думки;

- *матеріальні*: виготовлення інструментів, устаткування, наочного приладдя, засобів малої механізації та автоматизації, виробів художньо-прикладної і технічної творчості;

- *екологічні*, наприклад, здійснення експертної оцінки повітряно-газового середовища, стану водоймищ і ґрунтів, поширення ерозії, вивчення можливості збирання й використання вторинної сировини, регенерації різноманітних пластполімерів, застосування цих матеріалів для виготовлення об'єктів праці;

- *сервісні* – нагромадження, підбір, оформлення й представлення інформації;

- *комплексні*, що включають інтелектуальні, матеріальні, екологічні й сервісні складники.

Проект за своєю *цільовою спрямованістю*, змістом матеріалу може виконуватися на ґрунті різних навчальних предметів, які умовно можна розділити на дві великі групи. Перша група – це предмети, що формують систему спеціальних і загальнонавчальних знань та вмій учнів (студентів), такі як: рідна мова, література, історія, географія, біологія, хімія, фізика, математика, фахові спецкурси тощо. Провідну роль у логіці побудови навчального процесу на цих предметах займає зміст навчання, дослідницька діяльність, яка спрямована на дослідження проблеми й констатацію факту, або дослідження-доказ якихось параметрів, закономірностей. Найбільшу цінність при цьому представляють міжпредметні (поліпредметні, інтегративні)

проекти, реалізовані у позааудиторній діяльності, тому що формують досвід вирішення комплексних проблем, які мають соціальну значущість [5].

Друга група предметів зорієнтована на формування компетентностей (громадянської, інформаційної, комунікативної, лінгвістичної та ін.). Ці предмети мають, у значній мірі, інтегративний і/або прикладний характер. Крім того, всі вони тісно пов'язані з навколишнім життям, майбутньою професійною чи суспільною діяльністю учнів (студентів). До цієї групи належать такі предмети як іноземні мови, інформатика, образотворче мистецтво, технологія, правознавство, екологія тощо. Для цих предметів питання про те, як їх вивчати, має не меншу, а нерідко й більшу значущість, ніж питання про те, що вивчати в рамках даних курсів. Викладання даних дисциплін не тільки припускає, але й вимагає введення методу проектів як в аудиторну, так і самостійну роботу [5].

Зроблений нами огляд періодичних джерел показує, що метод проектів сьогодні тільки-но впроваджується в освітянську практику. В арсеналі шкільних вчителів з'являються уроки-проекти, уроки-запуски й уроки-огляди проектів, учнів залучають до роботи над довготривалими проектами з різних навчальних дисциплін, влаштовують фестивалі проектів. Однак, чи є сенс говорити про метод проектів як педагогічну технологію? Насправді технологія розуміється набагато ширше, й, отже, говорити про її втілення у загальноосвітніх навчальних закладах поки ще зарано. Натомість вимоги до вивчення навчальних дисциплін за кредитно-модульною системою у вищих навчальних закладах у рамках професійної підготовки передбачає свідоме й правильне використання методу проектів як розробленої технології, яка, однак, не підміняє традиційно існуючих курсових, дипломних, кваліфікаційних проектів.

У практиці роботи вищої школи, за вимогами нових навчальних планів та програм, проекти мають стати невід'ємною частиною, однією з умов опанування тим чи іншим навчальним модулем. Метою навчального проектування у вищих навчальних закладах повинно стати створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності студента.

Основними завданнями при цьому є:

- не лише передати суму тих чи інших знань, а навчити здобувати ці знання самостійно, вміти застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань;
- сприяти студентові у здобутті комунікативних навичок, здатності працювати в різноманітних групах, виконуючи всілякі соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо);
- розширити коло спілкування студентів, знайомство з іншими культурами, різними поглядами на одну проблему;
- прищепити студентові вміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати різні гіпотези, вміти робити різні висновки.

Проте, ті моделі проектних технологій, які пропонуються європейськими та американськими навчальними закладами, досить проблемно реалізуються в українських умовах і, отже, потребують суттєвої адаптації.

Висновки. Отже, сьогодні варто розглянути той досвід, що вже накопичено щодо використання методу проектів у становленні молодого фахівця, врахувати ту діяльність, яку здійснює задля цього середня загальноосвітня школа й побудувати відповідну технологію, що максимально повно реалізує всі вимоги до професійної підготовки студентів, забезпечить реалізацію їх потреб у суспільній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кальней В.А. Структура и содержание проектной деятельности // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2004. - №4. – С.21-26.
2. Методика обучения учащихся технологии: Книга для учителя /Под ред. В.Д.Симоненко. – Брянск: Ишим, 1998. – 275 с.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие для студентов педагогических вузов и системы повышения квалификации педагогических кадров/ Под ред. Е.С.Полат. – М.: Издательский центр Академия, 1999. – 210 с.
4. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
5. Сергеев И.С. Как организовать проектную деятельность учащихся: Практическое пособие для работников общеобразовательных учреждений.- М.: Аркти, 2004 - 250 с.

Інноваційні технології в підготовці педагога професійного навчання

6. Сиденко А. С. Метод проектів: історія і практика застосування. // Завуч. – 2003. – № 6. – С. 47–56.
7. Хрестоматія по історії педагогіки / Під ред. І.П. Подласова. – М.: Просвещение, 1981. – 525 с.